

Вердън никога не е бил по-добър.
PUBLISHERS WEEKLY

ЖИТ
ТРИПЪР

ДЖОН ВЕРДЪН

С В Е Т О В Е Н Б Е С Т С Е Л Ъ Р

СТОЙ ДАЛЕЧ ОТ
ХАРОУ ХИЛ

СН[®]
СОФТПРЕС

1

– Слушайте внимателно – каза Дейв Гърни. – Това е описание на убийство, дадено от очевидец.

Беше застанал на подиума в една лекционна зала на щатската полицейска академия, където водеше семинар, озаглавен „Оценка на свидетелските показания“. На ниската сцена зад него имаше прожекционен екран. Гърни държеше пред себе си документ от една страница. Няколко любопитни кадети се наведоха напред. Всички го гледаха внимателно.

– Показанията са били дадени на полицаи от транспортната полиция на Ню Йорк от Мария Сантяго, двайсетгодишна стажант-учителка в Бронкс.

„Бях на северния перон на метростанцията на 138-а улица. Прибирах се от работа, значи е било около 16:00 часа. Нямаше много хора. Имаше един слаб мургав тийнейджър, който се държеше нахакано. Със смахнати дрехи, каквито носят днешните хлапаци. До него стояха четирима по-големи бели младежи. С вид на строителни работници. Започнаха да гледат момчето. Гледаха го лошо. Единият, едър тип с черно кожено яке и мръсни черни дънки, каза нещо за дрехите на момчето. Момчето му отговори. Не знам какво, но говореше с пуерторикански акцент като моя. Мъжът изведнъж извади пистолет от джоба на якето си и застреля момчето. Всички хукнаха да бягат, крещяха, изпаднаха в паника. После дойдоха полицаите.“

– Пълното изявление на госпожица Сантяго е по-дълго – каза Гърни, като вдигна очи от показанията на свидетелката, – но това са главните подробности. Някой иска ли да го прочета пак?

Една млада жена на първия ред вдигна ръка.

– Да, ако може.

Той пак прочете показанията.

– Някой иска ли да ги чуе за трети път?

Никой не се обади. Той вдигна втори доклад от подиума.

– Следващият пример също е от транспортния отдел на Ню-Йоркската полиция. И той описва убийство, извършено на перона. Показанията са снети от Джон Макинтайър, четиресет и пет годишен собственик на бензиностанция.

„Беше пиков час, много оживено, на перона беше пълно с хора. Мразя метрото, но от време на време се налага да го ползвам. Мръсно е. Вони. Хората плюят на земята. Та, имаше един човек, който явно се прибираще от работа. Уморен, напрегнат. Стоеше, чакаше влака и не пречеше на никого. Имаше и групичка чернокожи младежи с вид на рапъри, които го гледаха. Най-долни отрепки. С пухени якета. Смешни маратонки с развързани връзки. Смешни шапки и нахлупени върху тях качулки на суитшъртите. Водачът на бандата беше хвърлил око на човека, който се прибираще от работа. Гледаше го лошо, личеше си, че си търси жертва. Размениха няколко думи. Изведнъж черният младеж извади пистолет, сборичкаха се и чернокожият получи куршум от собственото си оръжие. Падна на перона. Грозна гледка. Но сам си го изпроси. Наричат го карма, нали? Надрусан с някаква помия. От амфетамините тия копелета тотално изперкват.“

– Както и първите показания, тези също са съкратени до няколко съществени точки – каза Гърни. – Някой иска ли да ги чуе отново?

Същата кадетка каза, че иска, и Гърни пак прочете документа. След като приключи, огледа залата и попита дали някой иска да сподели какво мисли за току-що чуто.

Всички мълчаха. След малко някой от задния ред каза:

– Ами мисля, че нормален човек не трябва да стъпва в Ню Йорк.

Последваха още няколко подобни коментара.

Гърни изчака още малко.

– Някой знае ли защо избрах тези две показания?

Един русокос кадет с лице на честно момче от село:

– За да се радваме, че не работим в транспортната полиция?

Това бе посрещнато със силен смях.

Гърни продължи да чака.

Младата жена на първия ред наклони глава настрани и го погледна с подозрение.

– Защото тези две показания са от свидетели на едно и също убийство?

Гърни се усмихна. Неочакваният проблясък на интуиция от страна на някой студент винаги озаряваше деня му.

Той огледа лицата на младежите в стаята и видя недоверие, объркване, любопитство. Част от кадетите явно тренираха прословутия непроницаем поглед на кораво ченге. Изчака някой да възрази.

Първи се обади жилест младеж с малки очи и сърдито свита уста:

– И кой от двамата лъже?

– И двамата доброволно се подложиха на детектор на лъжата и експертът заключи, че и двамата казват истината.

– Това е невъзможно. Има явни противоречия – кой е извадил пистолета, кой е бил сам, кой е бил с компания, расовата принадлежност, кой е провокирал конфликта, всичко. Не може и двамата да са прави.

– Точно така – съгласи се Гърни.

– Но вие казахте...

– Казах, че и двамата казват истината, а не, че и двамата са прави.

– Какво, по дяволите, означава това?

Жилестият младеж излъчваше яростна енергия, излизаша извън рамките на обикновения спор – яростна енергия, която

не предричаше успешна полицейска кариера. Гърни не искаше да разваля урока и реши да не се занимава с този проблем сега.

Обърна се към целия курс:

– Ще ви дам още информация. Тогава може би някой ще ми каже какво означава това. Разпитани са общо шестима свидетели на убийството и всички са дали писмени показания. Според тези показания единият участник в инцидента е имал пистолет, другият е имал пистолет или и двамата са били въоръжени. Убитият е чернокож около двайсетте и светлокож тийнейджър с латиноамерикански произход. Добре сложен, слаб, среден на ръст, нисък. Другият участник е носил черно кожено яке или тъмна риза без връхна дреха, или кафяво яке. Схватката преди изстрела е продължила пет секунди, трийсет секунди или повече от минута. Скарали са се или изобщо не са говорили. – Той замълча. – Какво мислите за всичко това?

– Боже – промърмори кадетът с вид на момче от село. – Изглежда, като че ли свидетелите искат да ни метнат.

Гърни сви рамене.

– Според полиция, провел разпитите, и шестимата свидетели са били трезви и са изглеждали надеждни.

– Да, но... някой е бил застрелян, което означава, че някой е имал пистолет. Кой от двамата е държал пистолета?

Гърни се усмихна.

– Вярно твърдение, грешен въпрос.

Това предизвика озадачено мълчание. След малко то бе нарушено от як младеж с бръсната глава, седящ на задния ред:

– Въпросът кой от тях е държал пистолета е грешен?

– Точно така.

Якият младеж примигна замислено, после предположи:

– Защото и двамата са били въоръжени?

– Или? – насърчи го Гърни.

– Никой от тях не е имал пистолет?

– И в този случай?

Този път се чу глас от средата на залата:

– Някой друг е стрелял!

– Точно това твърди единственият обективен свидетел – каза Гърни.

Това предизвика озадачени погледи.

Гърни изчака да види дали някой ще се сети.

Първа проговори кадетката от първия ред, която бе поискала да чуе втори път показанията:

– Под „единствен обективен свидетел“ камерата за видеонаблюдение на перона ли имате предвид?

Гърни кимна одобрително.

– На видеозаписа се вижда къде е стояла жертвата в момента на изстрела. Траекторията на куршума, установена по време на аутопсията, показва вероятното местоположение на стрелеца спрямо входната рана на жертвата. След като проектирахме тази траектория към видеозаписа, в тълпата се вижда млад мъж, който изважда малък предмет с форма на пистолет от джоба си и го насочва към жертвата. Веднага след изстрела прибира предмета обратно в джоба си и бързо тръгва към изхода на перона, където...

Сърдитият кадет го прекъсна:

– Искате да кажете, че никой от свидетелите не е чул откъде е дошъл изстрелът?

– Най-голямата сила на мозъка, способността да създава мигновени асоциации, понякога е и най-голямата му слабост. На всички свидетели им се е сторило, че са видели пистолет в ръката на поне един от участниците в конфликта. След миг са чули изстрел. Всички са свързали звука с визуалния образ. Мозъкът им е пренебрегнал посоката, от която се е чул гърмежът, в полза на визуалната логика: виждате нещо, което ви прилича на оръжие, чувате изстрел и мозъкът ви автоматично ги съчетава. А вашият мозък почти винаги е прав.

Якият младеж се намръщи.

– Но не казахте ли, че никой от двамата не е имал пистолет? Добре... свидетелите, които твърдят, че са видели пистолет... какво всъщност са видели?

– Телефон.

Това причини най-дългото мълчание досега – несъмнено мнозина в стаята си спомняха трагичните новинарски репортажи за стресирани полицаи, допуснали същата грешка в напрегната ситуация.

Младежът с вид на момче от село изглеждаше потресен.

– Значи свидетелите грешат за всичко?

– Случва се – каза Гърни.

Кадетката, седяща пред него, вдигна ръка.

– И какъв е изводът от всичко това? Изглежда, няма смисъл изобщо да разпитваме очевидци.

– Показанията от очевидци могат да бъдат полезни – отвърна Гърни. – Но основният извод е, че трябва да се подхожда с внимание. Дръжте ума си отворен. Не забравяйте, че свидетелите могат да бъдат много надеждни. И много неточни. Този проблем се пренася в съдебната зала. Свидетелските показания, които всъщност са най-малко надеждното доказателство, са най-убедителни. И това не е защото свидетелят лъже. Факт е, че хората често виждат неща, които не съществуват.

Сърдитият кадет се обади:

– Може да са психично болни. Глупаци, които не гледат. Повярвайте ми, когато аз погледна нещо, виждам много ясно всичко.

– Радвам се да го чуя – каза Гърни с любезна усмивка. – Това е идеалното встъпление към няколко анимационни клипчета, които мисля, че ще ви харесат.

Гърни отвори лаптопа на подиума и включи проектора.

– На първата десетсекундна анимация ще видите голяма синя топка, която скача на екрана. На топката са отпечатани цифри. На другия клип има голяма зелена топка, също с цифри. Освен по тези числа, топките могат да се различават и по други признаци, като размер, повърхност и начина, по който скачат. Гледайте внимателно и се опитайте да запомните колкото може повече разлики.

Гърни натисна един клавиш на лаптопа и на екрана зад него се появи нещо, което приличаше на бавно скачаща голяма плажна топка.

– Сега зелената топка – каза Гърни и пак натисна клавиш.

След като и тя мина през екрана, той изключи проектора.

– Добре, сега ми кажете какви разлики забелязахте. Искам да чуя всички, но първо вас – обърна се той към самонадеяния младеж.

На лицето на кадета се изписа неувереност.

– Някои от цифрите на топките може би бяха различни – каза той.

Гърни кимна окуражително.

– Нещо друго?

– Зелената отскачаше малко по-бързо от синята.

– Какво друго?

Сърдитият кадет сви рамене.

– Така – настоя Гърни, – различни числа, различна скорост на подскачане. Имаше ли други разлики?

– Очевидно цветът.

Гърни зададе същия въпрос на другите кадети и изслуша описанията им за разликите в скоростта, размерите, повърхността и числата върху всяка топка.

Изчака всички да си кажат мнението.

– Сега трябва да се извиня. Подведох ви – точно както самият аз бях подведен, когато за първи път ми показах клипа с подскачащата топка.

Отново замълча.

– Някой обърна ли внимание какво казах току-що?

Отначало никой не отговори. После очите на якия младеж се разшириха.

– Този път казахте „клипа“. А не клиповете – каза той.

– Точно така.

В отговор на обърканите лица на кадетите Гърни продължи:

– Има само една подскачаща топка. Показах ви една и съща анимация два пъти.

Самоувереният младеж със сърдитата физиономия измърмори:

– Но явно сте сменили цвета, за да бъде топката синя първия път и зелена втория. Така че анимацията не доказва нищо, освен че ни излъгахте.

В стаята настъпи пълна тишина. Гърни се усмихна.

– Смених възприятията на мозъка ви, а не цвета. Цветът на анимираната топка е по средата между синьото и зеленото в цветовия спектър. Заради това, което ви казах в началото, очаквахте, че първата топка ще е синя, а втората – зелена. И тъй като